

Overdenking 16 juni 2013 Utrecht Silo door Jaap Boeschoten

Lezingen: Hooglied 4,16-5,8 en Lucas 7,36-8,3

Bij Hooglied 4 en 5:

Meestal probeer ik de aangegeven lezingen van 'De Eerste Dag' te volgen, een tijdschrift met daarin een leesrooster waaraan de meeste kerken in Nederland zich houden. Het heeft het voordeel dat je gedwongen wordt om ook eens met teksten uit de Bijbel bezig te zijn die je zelf nooit zou uitkiezen, maar waar je mee bezig moet omdat ze in het rooster staan. Soms een hele uitdaging.

Vandaag staat er een lezing uit Hooglied op de rol. We horen geliefden spreken, die over elkaar dromen en naar elkaar verlangen. Het Hooglied van de liefde is een boekje met liefdespoëzie uit de Bijbel waar heel wat over te doen is geweest. Hoort zo'n liefdesgedicht nou echt in de Bijbel thuis? Daar gaat het toch om veel hogere zaken dan de liefde tussen een jongen en een meisje? Maar het is in de Bijbel terecht gekomen omdat het gelezen werd als een weergave van de liefde tussen God en zijn volk. En dan mocht het. Gelukkig.

Overdenking

De vrouw in het gedeelte van Lucas heeft in het verhaal geen naam, maar wordt wel geïdentificeerd als Maria van Magdala. Die wordt genoemd in het laatste deel van de lezingen is ook aanwezig bij de kruisiging en opstanding. Johannes noemt haar de eerste getuige van de opstanding. Er is echter geen reden om aan te nemen dat de vrouw in dit verhaal Maria Magdalena is. Wie dan wel en wat weten we van haar?

De mond van deze vrouw kust overvloedig de voeten van Jezus, maar spreekt geen woord. Wel handelt ze heel veel. Met een ketting van werkwoorden in vers 37 en 38 wordt beschreven wat ze doet. Maar spreekt het voor zich wat ze doet? Wij zeggen vaak: 'haar daden spreken voor zich', maar hier is toch echt uitleg nodig. Het is Jezus die het woord bij haar daad voegt, niet de vrouw zelf.

De vrouw staat bekend als 'zondaar', een woord dat ook in het Grieks, erg mannelijk klinkt. Een zondaar is een man: overvallen, stelen, moorden, bedreigen, afpersen, verkrachten: in onze ogen typische mannendaden. Als deze vrouw zondaar wordt genoemd zal dat wel in verband staan met mannen, dat kan niet missen. Als moderne lezer plaatsen we deze verdenking meteen in een historisch kader: ze zal wel het slachtoffer zijn van het vooroordeel van de invloedrijke mannen in een vrouwonvriendelijke tijd. We hebben meteen een hekel aan die bekrompen farizeeërs, van wie we van alles denken te weten. Dat zij een zondaar is, dat denken deze mensen maar, Jezus weet wel beter. O ja? Jezus gaat serieus in op al haar vele zonden en veegt ze niet zomaar van tafel. Ons medelijden met deze vrouw en onze hekel aan de Farizeeën met hun ijver voor de Heer, doen zeker geen recht aan deze mensen. Dat de Farizeeër een slechte naam krijgt blijkt in de loop van het verhaal uit wat hij deed of beter: wat hij niet deed. En Jezus wijst hem daar fijntjes op.

Maar wat wilde de vrouw? Lucas meldt er niets over en noemt alleen achter elkaar wat ze deed: ze ontdekt, . . . kocht, . . . staat, . . . huilt, . . . maakt nat, . . . droogt, . . . kust, . . . zalft.

Simon de Farizeeër vat dit alles in zijn gedachten samen als 'aanraken'. Hij zegt bij zichzelf, niet hardop, dat doe je niet. Hij is een fatsoenlijk mens die Jezus op bezoek heeft, maar in gedachten druipet de afkeuring er van af. Hij oordeelt, veroordeelt alles wat zij doet op grond van wat hij al weet. Bij de zonden die hij haar toedicht hoort ook aanraken, wat ze hier dus ook weer doet. En wat betekenen die tranen eigenlijk? Haar manier van leven vraagt om teleurgesteld worden.

De geur van de olie, de mirre, doet denken aan het Hooglied van liefde, waar de vingers van de geliefde druipen van deze geurige olie. Maar in zijn beleving past dat beslist niet haar levensstijl. Opzichtig droogt ze zijn voeten met haar haren. Waarom trekt hij zijn voeten niet terug? Heeft hij de gedragscode voor predikanten niet gelezen? 'Je gaat niet in op toenaderingspogingen van je gesprekspartner'. Dat is geen kwestie van preutsheid maar van gezond verstand en professionaliteit. En zoals hij de vrouw en haar gedrag afkeurt, zo keurt hij ook Jezus af. Als hij werkelijk een profeet was geweest, dan had hij geweten wie zijn was en had hij zich nooit zo laten behandelen. Dus niet alleen de vrouw is een zondaar, ook deze zogenaamde profeet Jezus is een bedrieger.

Al denkt Simon precies te weten hoe het zit, we weten nog steeds niet wat de vrouw bedoelt met haar daden. We weten wat er over haar gezegd wordt door de mensen en haar woordeloze, volgens Simon haar 'waardeloze' gedrag. Weet ze zelf wel wat ze wil?

Jezus voegt het woord bij haar daad. Hij legt uit wat er gebeurt, verheldert wat de vrouw doet. En hij spreekt daarbij direct Simon aan. Die dacht alleen maar bij zichzelf en liet niets horen van de afkeurende gedachten die hij had. Jezus spreekt in het openbaar Simon toe.

Zoals wel vaker begint Jezus een verhaal te vertellen. Daarmee wil hij iets duidelijk maken, maar de luisteraar moet de boodschap die in dit cadeau zit zelf als het ware 'uitpakken'. Simon moet zelf onder woorden brengen dat wie het meeste is kwijtgescholden het meest dankbaar zal zijn.

Dan verheldert Jezus het gedrag van de vrouw als gastvrouw - en het gastheerschap van Simon steekt daar schraal tegen af! Gastvrijheid in de Bijbel gaat gepaard met voetwassing, kussen en zalven. Misschien wist de vrouw het zelf niet, maar ze gedraagt zich als gastvrouw. En Simon faalt op al deze punten pijnlijk. De vrouw toonde veel liefde en die hangt samen met vergeving. Ook al wist de vrouw het zelf misschien niet, Jezus maakt het kristalhelder. Zij geeft Jezus de liefde waardoor hij zich helemaal welkom voelt.

'Daarom zeg ik u, haar zonden zijn haar vergeven, de vele, want ze heeft veel liefgehad'. Wacht even, hoe zit dat nu: worden haar zonden vergeven omdat ze veel heeft liefgehad? Andersom toch? Ze heeft toch veel lief omdat haar zonden zijn vergeven? Maar misschien dat die mooie dubbelzinnigheid er juist in hoort: Dat maakt dit verhaal boeiend: voor de fijnproevers: de lijn van genade, ik ben vergeven, en daarom heb ik God lief, en die van de verdienste, ik heb God lief en ontvang daarom genade komen bij elkaar ergens op de horizon, in het oneindige.

Dan beginnen de andere aanliggenden in zichzelf te spreken. Zoals Simon aan het begin in zichzelf sprak en Jezus veroordeelde, zo ook de andere aanwezigen: Wie is deze, die ons morele systeem ondergraaft? Wie denkt hij wel dat hij is dat hij anderen de zonden kan vergeven? Het zijn ongetwijfeld hoogstaande, toegewijde gelovigen. Ze drinken fair-trade koffie en geven hun kerkelijke bijdrage maandelijks. En hen valt dan ook weinig te vergeven. Daarom is hun liefde en dankbaarheid zo schraal. De vrouw is door alle grensen heen gebroken om Jezus te verwelkomen. Ze heeft zichzelf beter leren kennen door de woorden van Jezus en mag dan ook 'heengaan in vrede'.

Wat mogen/moeten wij met zo'n verhaal? Eigenlijk is zo'n verhaal over gastvrijheid gevaarlijk: we kunnen er door veranderen, om moeten er door veranderen. Want hoe makkelijk denken we heel vroom dat wij die vrouw zijn in het verhaal: We voelen ons zondaars die veel fouten begaan hebben en nu leven uit de genade van de Heer. Daar zijn we dankbaar voor en geven hem onze liefde.

Maar moeten we niet meer kijken naar die trouwe kerkgangers in het verhaal: in hoeverre kan ik accepteren dat iemand die heel anders is dan ik, binnen wil komen en er bij hoort? Is dat niet juist het gevaarlijk openbrekende van dit verhaal? Dat is een boodschap waar we als kerk wat mee moeten in onze stad.

Zijn wij gastheer/gastvrouw voor de ander? Jezus was zo een rebel, een andersdenken de en dat maakt ons mensen ongemakkelijk. Zo als we ons ook kunnen voelen als anders - of niet-gelovigen binnenkomen en willen weten wat hier gebeurt.

A.s. donderdag is het kerkennacht. Dan gaan de kerken van de binnenstad open. En niet voor mensen uit andere kerken, die, al is het op een andere, voor ons gevoel misschien wel verkeerde manier van geloven. Nee, de kerken gaan open voor de buitenwereld, de mens die God (of misschien wel gebod) niet kent.

Daar ligt een belangrijke taak voor Jezus-mensen: gastheer zijn voor anderen, zonder onze manieren op te leggen of op te dringen.

Een spannende vraag is daarbij: hoe verhoudt gastvrijheid zich tot identiteit, tot wie je zelf bent? Want wij zijn toch onvolmaakte mensen? Groucho Marx heeft daar wel eens de grap over gemaakt 'Ik zou nooit lid willen worden van een club die mij als lid zou accepteren.' Is het gevaar van gastvrij zijn niet dat je je eigen identiteit kunt verliezen? Ruimte maken voor andere ideeën, andere levensstijlen heeft (op den duur) toch ook effect op wie je zelf bent? Leid dat niet tot verwatering van je eigen idealen en geloof? Of zoals opnieuw Groucho Marx zegt: 'Ik heb principes, en als ze je niet bevallen, dan heb ik nog andere'?

Gastvrijheid vraagt ten diepste dat wij onszelf openstellen voor de ander en zijn anders-zijn; maar openheid voor de ander betekent niet dat wij onze eigen identiteit prijsgeven. Integendeel onze eigen identiteit, ons gevoel van wie we zijn, verruimen we juist, maken we helderder door het contact met de ander.

Gastvrijheid is in voor de christelijke kerk dus niet een trucje, niet een beleefdheidsvorm, niet alleen maar een poging om aansluiting te zoeken met potentiële nieuwe kerkleden. Gastvrijheid betekent voor de christelijke kerk dat je werkelijk open staat voor en ruimte geeft aan wie anders denkt, anders doet, anders is. Dat is dus ook heel spannend. Helemaal als je niet zo heel goed weet wat je identiteit is, wat je zelf bent.

Je kunt ook zeggen: als kerk inzetten op gastvrijheid is onlosmakelijk verbonden met een open gesprek over je identiteit, wie je bent. En dat is best gevaarlijk, want daar kun je anders uit te voorschijn komen dan je van tevoren had gedacht.

Zo wil ik afsluiten met de teksten op het strooibiljet dat u allemaal op de stoel hebt gevonden. Aan de ene kant: Kerkennacht op 21 juni, ook Silo staat open, want geloven mag gezien worden. Aan de andere kant de spreuk van Martin Buber: Begin bij jezelf, maar eindig daar niet.

(met dank aan 'De eerste Dag' en Jos Douma)